

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDU TEIKIANT PASLAUGAS GIMNAZIJOS VALGYKLOJE TYRIMO

2023 m. lapkričio 24 d. Nr. (23)SN-189)SP-93 (23)SI-9)SP-94
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) 2023 m. spalio 4 d. gavo informaciją apie tai, kad į Vilniaus „Žaros“ gimnazijos (toliau vadinama Mokykla arba Gimnazija) valgyklą galima patekti tik įsigijus taloną. Pradinių klasių moksleiviams pietų talonas kainuoja 3 eurus, vyresnių klasių moksleiviams – 3,5 euro.

Iš straipsnyje (portale lrt.lt) (<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2089732/reketas-ir-patycios-talonu-neiperkantys-vaikai-pietu-metu-i-sostines-mokyklos-valgykla-neileidziami>) pateiktos informacijos paaiškėjo, jog „mokyklos direktorė pripažįsta, kad talonų neįperkantys vaikai pietų metu į mokyklos valgyklą iš viso neįleidžiami – jie pavalgyti už turimą pinigų sumą gali ateiti tik po pamokų“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Lygių galimybių kontrolierė šios informacijos pagrindu pradėjo tyrimą savo iniciatyva.

Tarnyboje taip pat gautas Pareiškėjos asmens duomenys žinomi; toliau – Pareiškėja) skundas, kuriame ji rašė, kad:

„Žaros gimnazijoje Vilniuje vaikai negali pavalgyti neturėdami 5 eurų per dieną įskaitant prailgintą dieną.

Taip pat vaikai nėra įleidžiami į valgyklą jei nenusiperka „bilieto“ už 3 arba 3,50 euro visam menui, nors turėtų būti galimybė nusipirkti ir pigesnę maitą pvz. tik sriubą arba tik antrą patiekalą už pigesnę sumą.“

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė (toliau vadinama ir – Lygių galimybių kontrolierė) 2023 m. spalio 23 d. raštu Nr. (23)SN-189)S-519 kreipėsi į Vilniaus „Žaros“ gimnaziją ir

2023 m. spalio 23 d. Nr. (23)SN-189)S-520 raštu kreipėsi į UAB „Maisto slėnis“, prašydama pateikti informaciją bei atsakyti į klausimus:

1. „Ar galite patvirtinti, jog į Mokyklos valgyklą pamokų (pertraukų) metu gali patekti tik mokiniai, įsigiję taloną už 3 ar 3,5 euro?“
2. Ar mokiniai, neturintys talono, ir pageidaujantys įsigyti maisto už mažiau nei 3 ar 3,5 euro, Mokyklos valgykloje gali lankytis tik po pamokų? Dėl kokių priežasčių tokia tvarka nustatyta? Kas nustatė tokią tvarką?
3. Koku būdu mokiniai iš mažesnes pajamas turinčių šeimų ir negalintys įsigyti talonų už 3 ar 3,5 euro gali įsigyti maisto Mokyklos valgykloje pamokų (pertraukų) metu?
4. Kaip Mokykloje užtikrinamos lygios mokinių (vaikų) galimybės, nepaisant socialinės (turtinės) padėties, maitintis Mokyklos valgykloje?
5. Kokių veiksmų Mokykla ketina imtis, kad būtų sudarytos sąlygos visiems mokiniams, nepaisant socialinės (turtinės) padėties, pamokų (pertraukų) metu įsigyti maisto valgykloje už norimą (turimą) sumą?
6. Kas organizuoja maitinimą Mokyklos valgykloje? Koku pagrindu? Prašytume pateikti sutartį su maistą gaminančia ir parduodančia įmone.

Paprašyta paaiškinti, ar tokia vaikų maitinimo tvarka buvo iš anksto suderinta su Mokyklos administracija.

Taip pat prašyta pateikti kitą svarbią informaciją, susijusią su tyrimui reikšmingomis aplinkybėmis.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Mokykla 2023 m. lapkričio 3 d. raštu pranešė, kad Mokyklos mokinių skaičius yra 883. Gimnazijoje vaikai turi galimybę valgyti pusryčius, pietus, pavakarius, įsigyti užkandžių iš bufeto asortimento, valgyti valgykloje pagamintą maistą. Mokykla pateikė valgyklos lankymo grafiką, taip pat nurodė, kad karšto maisto, atskirų patiekalų iš dienos valgiaraščio visi mokiniai gali įsigyti bet kokios

pertraukos metu iš bufeto darbuotojos. Rašte nurodoma, kad nuo rugsėjo 4 d. Mokyklos valgyklą aptarnauja CPO konkursą laimėjusi įmonė „Maisto slėnis“. Siekiant organizuoti mokinių, besilankančių valgykloje, srautus, supaprastinti atsiskaitymo būdus ir pagreitinti aptarnavimo tempą, buvo priimtas sprendimas diegti talonų sistemą ir maitinimą organizuoti švediško stalo principu, paliekant galimybę valgykloje arba bufete įsigyti ir atskirus patiekalus. Sprendimas buvo priimtas bendradarbiaujant su tėvų bendruomenės atstovais ir atsižvelgiant į nuolatinius mokinių nusiskundimus dėl didelių eilių ir aukštų kainų. Apie valgyklos darbo pasikeitimus prieš mokslo metų pradžią visi tėvai ir klasių vadovai buvo informuoti per el. dienyną. Tėvai buvo informuoti apie aptarnavimo grafikus, Mokyklos tinklalapyje pateiktas valgiaraštis. Mokyklos administracija nuolat komunikavo su tėvais per el. dienyną, stebėjo valgyklos darbą, teikė pasiūlymus, informavo valgyklos vadovus apie vaikų tėvų pastabas. Tėvai ir mokiniai turėjo nusiskundimų dėl bendros tvarkos, švaros valgykloje. Buvo gautas vieno mokinio motinos signalas, kad vaikui buvo pridėta daug maisto, kurio jis nesuvalgė, už ką gavo valgyklos darbuotojos pastabą.

Tėvams buvo pasiūlyta kreiptis tiesiogiai į valgyklos vadovus el. paštu. Į visus Mokyklos administracijos prašymus valgyklos vadovai, darbuotojai atsižvelgė ir tobulino naują sistemą, kad vaikai, mokytojai, darbuotojai gautų kokybišką maistą.

Kaip rašoma atsakyme, galimų problemų aiškinimuisi buvo organizuota anoniminė vaikų ir mokytojų apklausa, į kurios klausimus atsakė 141 respondentas. Su rezultatais supažindinti valgyklos atstovai. Rugsėjo 26 d. buvo organizuotas nuotolinis tėvų ir valgyklos atstovų susitikimas, kuriame dalyvavo 10 tėvų. Mokyklos rašto rengėjų teigimu, viešoje erdvėje buvo skelbiama informacija, komentarai, kurie neatitiko tikrovės, o bandymai paaiškinti, kas daroma valgyklos darbui tobulinti, buvo iškraipyti, kas tik didino įtampą. Tėvų bendruomenės atstovai, atvykę į Gimnaziją, galėjo asmeniškai susipažinti su valgyklos asortimentu, darbo organizavimu valgykloje, pakalbėti su darbuotojais, jiems buvo pasiūlyta pavalgyti. Spalio 12 d. Mokykloje vyko tėvų komitetų, mokytojų, administracijos ir aptarnaujančios įmonės atstovų susitikimas. Jame dar kartą aptarti klausimai dėl valgyklos darbo organizavimo. Mokinių tėvų komitetų atstovai gavo atsakymus į visus jiems rūpimus klausimus.

Mokyklos rašte nurodyta, kad švediško stalo talonų kaina – 3 Eur ir 3,50 Eur. Be to, yra galimybė įsigyti kompleksinius pietus už 2,42 Eur. Bet kuriuo metu mokiniai gali įsigyti bet kokį

patiekalą iš viso valgiaraščio. Tos dienos valgiaraštis pakabintas ant valgyklos durų. Pasirinkus atskirą patiekalą iš dienos valgiaraščio, mokinius aptarnauja valgyklos darbuotoja. Taip pat yra galimybė valgykloje valgyti savo atsineštą maistą, tam yra įrengtos vietos.

UAB „Maisto slėnis“ 2023 m. lapkričio 9 d. rašte Tarnybai rašė: „paneigiame, kad į [Mokyklos] valgyklą pamokų (pertraukų) metu gali patekti tik mokiniai, įsigiję taloną už 3 Eur ar 3,50 Eur ir užtikriname į [Mokyklos] valgyklą pamokų (pertraukų) metu gali patekti visi mokiniai, nepriklausomai ar jie yra įsigiję, ar nėra įsigiję taloną už 3 Eur ar 3,50 Eur. Visi mokiniai be išimties, tame tarpe ir mokiniai neįsigiję talono, ketinantys įsigyti maisto už mažiau nei 3 ar 3,50 Eur gali patekti į [Mokyklos] valgyklą ir įsigyti karšto maisto, užkandžių, bakalėjos prekių už mažiau nei 3 Eur ar 3,50 Eur (nuo [Mokyklos] valgyklos atidarymo momento iki valgyklos darbo pabaigos).“

UAB „Maisto slėnis“ rašte teigiama, kad visiems mokiniams, nepriklausomai nuo jų lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, etninės priklausomybės, religijos, yra užtikrintos visos sąlygos pamokų (pertraukų) metu patekti į Mokyklos valgyklą ir įsigyti karšto maisto, užkandžių ar bakalėjos prekių už „turimų piniginių lėšų kiekį“ pagal Mokyklos vadovo patvirtintą valgiaraštį bei bakalėjos prekių asortimentą.

Visiems mokiniams nuo valgyklos darbo pradžios Mokyklos valgykloje buvo ir yra užtikrintos visos sąlygos pamokų (pertraukų) metu patekti į Mokyklos valgyklą ir įsigyti karšto maisto, užkandžių ar bakalėjos prekių už turimą sumą. Mokiniai, atėję į Mokyklos valgyklą, gali naudotis švediško stalo principu teikiama paslauga (įsigiję ar gavę) taloną arba prie bufeto už turimą sumą, įsigyti tų pačių karštų patiekalų, kurie yra tiekiami švediško stalo principu, ar šaltų užkandžių.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas

Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam 5 vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių parduovėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir

taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis (2 str. 5 d.).

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 str. 8 d., socialinė padėtis – asmens padėtis, kurią lemia jo šeiminė padėtis, įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens turtine padėtimi susiję veiksniai.

Nagrinėjamu atveju konstatuotina, kad tokia tvarka, kai į ugdymo įstaigos valgyklą gali patekti tik mokiniai, sumokėję tam tikrą pinigų sumą (atitinkamai 3 Eur arba 3,50 Eur), laikytina diskriminuojančia dėl asmenų socialinės (turtinės) padėties ir atitinka netiesioginės diskriminacijos apibrėžimą (Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 d. 1 p., 2 str. 5 d.). Šios tvarkos taikymas gali turėti įtakos ne tik moksleivių galimybei įsigyti maisto laiku, bet ir jų skirstymui bei atskirčiai remiantis jų ir jų tėvų socialine padėtimi.

Tyrimo metu gauta informacija, kad šiuo metu į Mokyklos valgyklą gali patekti visi mokiniai ir įsigyti maisto už norimą (turimą) pinigų sumą.

Šią aplinkybę patvirtino ir Pareiškėja pokalbio su Tarnybos atstove telefonu metu, kuris įvyko 2023 m. lapkričio 17 dieną.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostatas, tyrimo metu ar jį atlikęs, lygių galimybių kontrolierius gali nutraukti tyrimą, kai lygias galimybes pažeidžiantys veiksmai (neveikimas) nutraukiami.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, tyrimai dėl galimos diskriminacijos paslaugų teikimo srityje nutrauktini.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu ir 29 straipsnio 3 dalies 4 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Tyrimus Nr. (23)SN-189 ir Nr. (23)SI-9 nutraukti, nutraukus lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Mokyklą, UAB „Maisto slėnis“.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė